

Fac.: Ciències de la Informació

Dept.: Aspectes socials de la Comunicació

Prof.: Joan Manuel Tresserras

La Història de la Comunicació Social és una disciplina que va referida a l'estudi de l'evolució del conjunt de relacions, mecanismes i processos comunicatius mitjançant els quals, en cada període i en cada lloc, es codifica i formalitza el coneixement/desconeixement de la realitat i es desenvolupen la consciència individual i col·lectiva. La Història de la Comunicació Social vol abastar, per tant, no únicament la tasca d'"historificació" dels missatges, idees, costums o creences, sinó, i principalment, la d'"historificar" les formes de la seva producció, difusió, assimilació i manifestació en el conjunt de l'activitat social.

L'enfoc globalitzador de la problemàtica comunicativa que aporta la disciplina permet, respecte a la situació catalana, de revisar els motllos tradicionals apuntats per les històries sectorials (de la premsa, del cinema, del teatre, de la ràdio, de la Tv...) i de relativitzar la importància i l'impacte dels grans mitjans de comunicació. La Història de la Comunicació Social a Catalunya es planteja actualment dos eixos de treball que s'han perfilat com a fonamentals i prioritaris:

- Avançar en el coneixement dels orígens històrics específics que ha tingut a Catalunya la comunicació de masses; és a dir, avançar en el coneixement dels mecanismes concrets que han possibilitat a Catalunya la transició des d'unes formes comunicatives de tipus tradicional a aquelles pròpies d'una societat de masses.
- Potenciar l'estudi d'aquells aspectes o bé temes que contribueixin a clarificar la situació i la problemàtica actual de la comunicació de masses a Catalunya en una perspectiva de futur.

En funció d'ambdós centres d'interès, doncs, el programa que segueix s'articula en tres grans blocs temàtics, orientats a obtenir una suficient perspectiva històrica, precedits d'un capítol introductorí dedicat a fixar l'objecte d'estudi, la documentació i la metodologia.

PROGRAMA:

- I.- Fonaments teòrico-metodològics de la H^a de la Comunicació Social. Documentació i criteris metodològics per a la H^a de la Comunicació Social a Catalunya. La importància del marc geogràfic i del marc històric. Línies d'interès, hipòtesis i problemes. L'anàlisi del discurs ideològic i polític. PPCC/Catalunya, un cas singular.

a comunicació social a la Catalunya "tradicional"

II.- La formació nacional: marc geogràfic, marc històric i relacions socials. L'element comunicatiu en el procés de constitució d'una consciència col·lectiva de comunitat diferenciada: l'estructura del poblament, l'església i les institucions, la llengua, l'art i la cultura, la tradició jurídica i els costums. La xarxa de circuits, nusos i microcosmos comunicatius; la barreja de funcions. Pactisme, "providencialisme monàrquic" i discurs ideològic-polític nacional.

II.- Els factors comunicatius de l'expansió a la decadència. Evolució i crisi del discurs ideològic-polític dominant. Els conflictes socials del s. XV: simbologia i propaganda política. Les classes dominants i la dualitat administrativa. La impremta, el control social i el procés descatalanitzador. La resistència estructural i "política" dels circuits horitzontals. Les manifestacions de cultura popular en la Catalunya barroca. El forjament d'una mentalitat amb projecció global: l'arrel històrica d'alguns tòpics i les característiques bàsiques d'un nou discurs.

La comunicació social en el trànsit vers la societat de masses

IV.- El marc històric després de la guerra de successió. La feblesa de la consciència de grup i de les formes d'oposició popular durant el s. XVIII. Redreçament econòmic, creixement demogràfic i migracions camp-ciutat. Vida urbana, alfabetització/castellanització; la pervivència del català com a llengua familiar i popular. Il·lustració i utilitarisme burgès: la voluntat d'hegemonia i de renovació social; l'escissió dels circuits. La vigència de la transmissió oral i la situació precària dels transports i vies de comunicació. Publicacions, públic i periodicitat. El "Diario de Barcelona" i el "Calaix de Sastre".

V.- La influència de la rev. francesa i les guerres napoleòniques en la recuperació de la consciència particularista. La propaganda política. Liberalisme i carlisme. La introducció del socialisme utòpic i els orígens del moviment obrer. De "El Propagador de la Libertad" a la premsa liberal i romàntica. La societat catalana romàntica. Les societats obreres. La tasca cohesionadora de fadristerns i cabalers.

VI.- Les transformacions socials del s. XIX: rev. industrial i rev. burgesa. El pairalisme. Els canvis en la forma de viure i comunicar-se: l'alteració de l'estructura i la jerarquia dels circuits. El protagonisme comunicatiu de les formes organitzatives i la producció com a eix vertebrador de la vida social. La trans

formació dels microcosmos (família: cèl.lula de producció/cèl.lula de consum). Desenvolupament de la societat civil moderna i vida associativa. El substrat psicològic col·lectiu anterior durant la Renaixença; la recuperació de la llengua. Els primers periòdics catalans (en català); premsa humorística i literària; calendaris i almanacs. El federalisme republicà i les classes populars; anarquisme i moviment obrer. El "catalanisme polític". La premsa al darrer terç de segle.

La comunicació de masses a Catalunya

VII.- La vida catalana al primer terç del s. XX. L'obra de la Mancomunitat i les bases d'una societat de masses. Immigració i bilingüisme. Societat de masses i com. de masses: la iniciativa burgesa i la resposta obrera i popular. Serveis públics, transports i altres infraestructures. La vida urbana envaeix les comarques. L'obsessió pedagògica. Publicacions, entitats, associacions, ateneus. Els espectacles i el cinema. La premsa: empresa, discurs i llengua. El fenomen "La Vanguardia". L'evolució dels moviments artístics i culturals: modernisme i noucentisme. La persistència de les formes comunicatives tradicionals i la cultura popular. Les actituds polítiques i el discurs dominant. Els orígens de la radiodifusió a Catalunya. L'Expo-29 a Barcelona.

VIII.- Balanç de les alteracions sofertes per l'ecologia comunicativa en la fase cabdal dels processos de transició vers la societat de masses. Temps, treball i vida quotidiana. Fàbrica, família i formes organitzatives. L'urbanisme, el barri, la casa. Condicions de vida, nivells culturals i expectatives socials. L'argumentació "econòmica" del discurs polític, la idea de progrés i modernitat, l'ideal de civilització. L'hegemonia: circuits verticals i aparells ideològics. L'aplicació dels avenços tecnològics en el camp de la comunicació social. Els ritmes comunicatius, les estructures i els continguts.

IX.- La 2ª República i l'esclat de la vida associativa. Societat civil i protagonisme popular; les paradoxes d'una fase de transició. Autonomia i política cultural. La llengua, l'escola, les institucions i els mitjans de comunicació. Les transformacions de l'organització social i la comunicació col·lectiva; l'impacte de la guerra de classes. La guerra com a realitat quotidiana i com a mite/espectacle. Revolta de classe i comunicació social, la dificultat de construir alternatives. El recurs sistemàtic a les possibilitats propagandístiques dels mitjans de comunicació (cartells, premsa, ràdio, noticiaris, pamflets...). L'experiència revolucionària. L'espontaneisme creatiu i la "vella moral" com a factors del combat ideològic. La projecció generacional del conflicte.

X.- La dictadura franquista fins el Pla d'Estabilització. La destrucció de la societat civil catalana i l'organització de la vida col·lectiva des de l'Estat. Exili selectiu, dificultats d'establir una continuïtat cultural i autodidactisme; les bases de la "cultureta". El binomi repressió-resistència i els límits del seu abast social. L'intent de genocidi cultural. La cultura "oficial" i els grans mitjans de comunicació (legislació i censura) en el període. Un discurs: "Unidad de destino en lo universal". Una generació uniformitzada que interioritza la repressió i la por. Industrialització, immigració, suburbialisme i castellanització.

II.- Els anys seixanta; la irrupció de la lògica del consum: automòbil, indústria discogràfica, TV, turisme, discoteca, moda... La "dècada prodigiosa" i els símptomes de redreçament de la societat civil catalana. La societat de masses i els mitjans de masses. Cap a la subversió dels valors ideològic-culturals globals d'arrel tradicional per la còpia mimètica de models exteriors. La publicitat com a vehicle. Una generació contra la dictadura i la crisi del vell aparell de poder. L'eufòria i l'unitarisme dels primers setanta fins la recomposició de l'Estat. El paper dels mitjans de comunicació després de la Llei Fraga.

III.- La transició: reorganització i ofensiva des de l'Estat. La política comunicativa del poder i la "demonització" de la transgressió i del marginal. La passivitat de l'espectador audiovisual. La institucionalització del patrimoni cultural. La qüestió nacional i un discurs de titelles; entre espanyolistes i carrinclons. Indígenes, immigrants i xarnegos: la coexistència de comunitats sense projecte a Catalunya. Provincianisme/universalisme, Estatut, bilingüisme, diglòssia i mamuts. La burocratització dels mitjans de comunicació social i de les inassolides alternatives. L'assimilació de les noves tecnologies.

Panorama actual de la comunicació social a Catalunya: contradiccions, problemes i perspectives. L'exercici de la professió i el bestiar homologat.

BIBLIOGRAFIA DE CONSULTA:

AMADES, Joan. Folklore de Catalunya I, II, III. Barcelona. Ed. Selecta, 1969.

Anàlisi. Quaderns de comunicació i cultura. (nº: 5 i 6). Dpt. Teoria de la Comunicació. CC.II. (U.A.B.)

L'Avenc. Revista d'Història. Barcelona.

BALCELLS, Albert. Història dels Països Catalans I, II, III. Barcelona. Edhasa, 1981.

BENET, Josep. Catalunya sota el règim franquista. Barcelona. Ed. Blume, 1978.

Col·lecció Gran Geografia Comarcal de Catalunya. Barcelona. Fundació Enciclopèdia Catalana (en curs d'edició).

Col·lecció Hª de Catalunya. Biografies Catalanes. (11 vols). Barcelona. Ed. Vicens Vives. 1980 (3ª edició).

Col·lecció Conèixer Catalunya. (31 vols.). Barcelona. Dopesa.

CUCURULL, Fèlix. Panoràmica del nacionalisme català. (6 vols). París. Edicions Catalanes de París, 1975.

FUSTER, Joan. Literatura Catalana Contemporània. Barcelona. Curial, 1972.

FABREGAS, Xavier. Història del Teatre Català. Barcelona. Ed. Millà. 1978.

GALI, Alexandre. Hª de les institucions i del mov. cultural a Catalunya (1900-1936). Barcelona. Fundació A. Galí. (en curs d'edició).

MASSIP, MªA. i DUARTE, Carles. Síntesi d'Hª de la Llengua Catalana. Barcelona. La Magrana, 1981.

PORTER-MOIX, Miquel. Història del cinema català (1895-1968). Barcelona. Tàber, 1969.

RECOLONS, Lluís. La població de Catalunya. 1900-1970. Barcelona. Laia. 1974.

SOLA, Lluís. Història dels diaris en català. Barcelona. Edhasa. 1978.

TORRENT, J. i TÀSIS, R. Història de la premsa catalana. Barcelona. Bruguera. 1966.

UCELAY, Enric. La Catalunya Populista. Barcelona. La Magrana. 1982.

VALLVERDÚ, Francesc. El fet lingüístic com a fet social. Barcelona. Ed. 62. 1973.

VILA, Pau. Aspectes geogràfics de Catalunya. Barcelona. Curial, 1974.

VILAR, Pierre. Catalunya dins l'Espanya moderna. Barcelona. Ed. 62. 1964.

- Al llarg del curs es proporcionen guies bibliogràfiques específiques per a cada capítol del programa, així com material documental fotocopiat de textos d'època, facsímils, etc...

AVALUACIONS:

Les avaluacions s'efectuaran, inicialment, a partir d'exàmens (tres parcials i/o final) i treball de curs. Uns i altre hauràn d'ajustar-se als terminis establerts a l'efecte en iniciar-se el curs, d'acord amb la resta de calendaris de les diverses assignatures.